

Bilag til pressemeddelelse

Kort analyse af rapporten fra Lett Advokatfirma, DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi, Aarhus Universitet, og PwC - PricewaterhouseCoopers¹

I november 2012 besluttede den grønlandske regering, Naalakkersuisut, at lade en uvildig arbejdsgruppe afdække konsekvenserne af at ophæve multolerancepolitikken [1]. Hensigten var, at alle fakta skulle på bordet, så Landstinget, Inatsisartut, og offentligheden kunne debattere uranforbuddet på et sagligt og oplyst grundlag.

Gruppen blev bedt om at analysere den sikkerhedspolitiske rollefordeling imellem Grønland og Danmark, hvis uranforbuddet ophæves, se på hvilke internationale konventioner og aftaler Grønland i givet fald burde tiltræde og behovene for at ændre den grønlandske lovgivning, herunder tage stilling til hvilke institutioner, der skulle forstærkes. Endvidere skulle den belyse konsekvenserne, såfremt Grønland ønskede ejerskabet til de radioaktive grundstoffer, vurdere uranminedriftens påvirkning af miljøet, og beskrive markedsforholdene for salg af radioaktive produkter og de økonomiske effekter af at fastholde eller ophæve multolerancepolitikken.

Efter vores mening indeholder rapporten imidlertid en række fejl og mangler, der hver især og tilsammen er så alvorlige, at de forhindrer rapporten i at opfylde sin funktion som neutralt og bredt dækkende grundlag for en stillingtagen til en eventuel ophævelse af uranforbuddet. Den virker mere som et partsindlæg end en neutral præsentation af alle relevante kendsgerninger.

Det største problem er, at rapporten systematisk ignorerer eller undervurderer uranbrydningens miljømæssige aspekter, sådan som de manifesterer sig i fysisk, biologisk, sundhedsmæssig, juridisk, institutionel, social og økonomisk sammenhæng. Man kan argumentere for, at dens analyser og konklusioner afspejler forestillinger og holdninger, der var gængse i 1950'erne eller 1960'erne – lang tid før den gryende bevidsthed om miljøproblemerne havde udmøntet sig i en miljølovgivning eller for den sags skyld ført til dannelsen af et grønlandsk Miljødepartement eller et dansk Miljøministerium². En fuldstændig gennemgang af rapportens fejl og mangler ligger udenfor rammerne af denne analyse, hvorfor den flg. opsummering ikke er udtømmende.

Rapporten er efter vores opfattelse problematisk bl.a. af følgende grunde:

A. Ophævelsen af uranforbuddet relaterer sig i altovervejende grad til Kuannersuit-mineprojektet, men rapporten omtaler næsten ikke projektets miljøpolitiske implikationer: Hermed ligger den på linje med det, der synes at være den nyvalgte grønlandske regerings politiske strategi på uranområdet: At omtale uranudvindingen som et ubetydeligt, men nødvendigt biprodukt til udvindingen af de sjældne jordarter, og så vidt muligt at behandle ophævelsen af uranforbuddet som

¹ Lett Advokatfirma, DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi, Aarhus Universitet, PwC - PricewaterhouseCoopers: Rapport om forhold vedrørende en eventuel ophævelse eller ændring af multolerancepolitikken for udnyttelse af uran og andre radioaktive mineraler, April 2013, <http://naalakkersuisut.gl/~media/Nanoq/Files/Publications/Raastof/DK/Rapport%20om%20forhold%20vedrørende%20ophævelse%20af%20multolerancepolitikken%202013%2004%2004%20rette%20version.pdf>

² Dette skete i Grønland i 1979 og i Danmark i 1971.

et abstrakt fænomen. Hermed undgår Naalakkersuisut bekvemt at skulle gøre rede for mineprojektets konkrete sundheds-, miljømæssige og økonomiske følger forud for ophævelsen af uranforbuddet og kan siden hen reducere dem til et lettere håndterbart administrativt problem, væk fra offentlighedens søgelys.

Efter vores opfattelse besidder det problemkompleks, man som minimum er nødt til at forholde sig til før en eventuel ophævelse af uranforbuddet, flg. kendetegn:

- a. Alt tyder på, at Kuannersuit-mineprojektet bliver det mest forurenende industriprojekt i Rigsfællesskabets historie.
- b. I et miljømæssigt perspektiv bliver uranbrydning i Kuannersuit ikke en underordnet aktivitet i forhold til udvindingen af sjældne jordarter, men en hovedaktivitet: I undersøgelser foretaget af Grønlands Geologiske Undersøgelser (GGU) - i dag GEUS – er mængden af uran blevet sat til op til 600.000 tons for hele Ilimmaasaq-komplekset, hvoraf Kuannersuit er en del [2]. Selv udmålte licenshaveren, mineselskabet *Greenland Minerals and Energy (GME)*, i 2012 uranforekomsten i Kuannersuit til 232.000 tons uranoxid [3]. Hvis den årlige uranproduktion bliver lige så stor som forudset i GME's finansrapport fra 2010, nemlig på 3.895 tons [4], bliver Kuannersuit den tredjestørste uranmine og den andenstørste åbne uranmine i verden – efter de nyeste opgørelser med en levetid på op til 60 år. Kun uranminerne McArthur River i Canada og Ranger i Australien er større. Som den sjette største uranforekomst i verden vil Kuannersuit kunne tegne sig for næsten 8 pct. af verdensproduktionen, hvad der betyder at Grønland alene i kraft af uranproduktionen fra Kuannersuit bliver den femte største uranproducent – iflg. nogen kilder endog den tredje største uranproducent i verden.
- c. Hertil kommer, at Kuannersuit rummer verdens største enkelte forekomst af thorium – muligvis op til to millioner tons – større end de i 2006 opgjorte globale thoriumreserver.
- d. I kraft af sin produktionsvolumen kan Kuannersuit sammenlignes med den åbne namibiske uranmine Rössing [5]. Denne mine, der næsten har det samme uranindhold pr. tons malm som Kuannersuit – ca. 300 gr. - producerer for øjeblikket ti tons uran og efterlader 30.000 tons radioaktivt affald om dagen. Uranens lave lødighed betyder, at der stort set produceres lige så meget tailings, som der brydes malm. F.eks. blev der i 2005 brudt næsten tyve millioner tons sten, som blev transporteret fra det åbne brud til den nærliggende uranfabrik. De tolv mio. tons uranmalm, der blev tilbage, krævede 226.000 tons syre for at kunne omdannes til yellowcake - det uranstøvprodukt, der bruges til brændsel til atomkraftreaktorer. Indtil videre har Rössing-minen, hvis drift begyndte i 1976, bl.a. forurenede grundvandsreservoirer og den nærliggende Khan flod [6].
- e. Den årlige malmtonnage for Kuannersuit-projektet forventes at kunne nå op på elleve millioner tons [7]. Udover betydelig mængde giftige kemikalier, efterlader det i løbet af hele sin levetid flere hundrede millioner tons tailings, der indeholder nogle af de giftigst kendte radioaktive emner, såsom radium, thorium, radon og polonium. 85 pct. af radioaktiviteten fra uranbrydningen bliver tilbage i det efterladte affald, der forbliver radioaktivt på et farligt niveau i hundreder af tusinder år. Hertil kommer, at Kuannersuit som nævnt indeholder den største forekomst af thorium i verden, som GME ikke har planer om at udvinde. Meget af radioaktiviteten fra dette thorium – ingen ved hvor meget - vil blive efterladt i tailings-bunkerne. Alt dette skal ses i lyset af, at det amerikanske Videnskaberne Akademi i 2011 konkluderede, at der ikke eksisterer nogen teknologi, der kan garantere en sikker langsigtet opbevaring af det radioaktive affald fra uranbrydning [8].

I rapporten fra Lett, DCE og PwC adresseres imidlertid ingen af disse problemstillinger.

B. Rapporten indregner ikke omkostningerne ved oprydning og naturgenopretning efter uranudvinding i Kuannersuit-mineprojektet i sit overslag over projektets økonomiske konsekvenser. Rapporten opstiller seks forskellige scenarier (s. 70-71), hvoraf det højeste indikerer en indtægt for det grønlandske Selvstyre på i alt ca. 39 mia. kr. fra Kuannersuit-projektet over en trediveårig periode og det laveste en indtægt på ca. 8 mia. kr. Indtægten forudsætter en beskatning på 37 pct. af GME's udbytte og omfatter både udvinding af uran og sjældne jordarter. Rapporten slår fast, at de sjældne jordarter vil være et afgørende element i projektøkonomien omkring Kuannersuit, eftersom uranproduktionen med det nuværende prisniveau ikke skaber grundlag for et særligt stort overskud. Årsagen er, at den forholdsvis lave koncentration af uran i Kuannersuit gør uranproduktionen forholdsvis dyr i forhold til andre miner med en højere lødighed.

Rapportens økonomiske skøn er på dette punkt i overensstemmelse med den redegørelse om uranminedrift, som det grønlandske Råstofdirektorat offentliggjorde i 2008. Heri konkluderes, at de mulige indtægter til det grønlandske samfund fra beskatning af mineselskabet uanset beskatningsprocenten må forventes at blive af beskeden størrelse og ikke mærkbart kan forventes at forbedre Selvstyrets økonomi [9].

Det bør også bemærkes, at ophævelse af uran-nul-tolerance-politikken ikke er en nødvendig betingelse for, at der kan udvindes sjældne jordarter i Grønland eller for udvikling af grønlandsk minedrift i det hele taget. Forekomsten ved Killavaat Alannguat (Kringlerne) indeholder ikke uran eller thorium, og den vurderes at bestå af mere end fire milliarder tons malm. Den er sandsynligvis den største forekomst af sjældne jordarter i verden.

Man kan endog argumentere for, at rapporten fra Lett, DCE og PwC sætter indtægterne fra mineprojektet urealistisk højt. I rapporten går man ud fra, at antallet af atomkraftværker vil stige fremover og derfor også efterspørgslen efter uran (s. 59). Men ifølge den netop udkomne *World Nuclear Industry Status Report* for 2013 er a-kraftproduktionen i tilbagegang og dens andel af verdens samlede energiproduktion forventes at falde yderligere i de kommende år [10]. I 2012 faldt produktionen med syv procent i forhold til det foregående år og dens andel af det verdens sml. primære energiproduktion er nu på under fem procent – det laveste siden 1984. Gennemsnitsalderen for de 427 reaktorer, der for øjeblikket er i drift, er 28 år, og 44 har fungeret i fyrrer år eller mere. Med 66 reaktorer under opførelse – hvoraf ni har været det i mere end tyve år og femogfyrrer ifølge det Internationale Atomenergiagentur ikke har nogen planlagt startdato – og i betragtning af, at den gennemsnitlige byggetid for øjeblikket er 9,4 år, er det sandsynligt, at atomkraftens tilbagegang vil fortsætte i de kommende år.

Her til kommer, at skatteindtægterne formentligt er sat for højt: En grønlandsk selskabsbeskatning på 37 pct. udgør en af de 3-4 højeste satser i verden, og vil formentligt blive forsøgt underløbet af de mineselskaber, den tager sigte på at beskatte. Et eksempel på, at dette er muligt, er det canadiske mineselskab Cameco – det største uranmineselskab i verden, som en delegation af politikere og embedsmænd besøgte i september 2010 under en studietur til Canada – den såkaldte uranmission - for at undersøge de canadiske erfaringer med udvinding af uran [11]. I de sidste ti år har Cameco overført økonomiske midler til et datterselskab i Schweiz for at undgå beskatning af indtægter fra minedrift i Canada, hvor selskabsskatten er på ca. 15 pct. De canadiske myndigheder, der har indledt en skattesag mod uranmineselskabet, har vurderet, at der foreløbigt er tale om overførsel af ca. 26 mia. kr. [12].

Iflg. de grønlandske miljøregler skal licenshaveren GME som udgangspunkt kun dække de to første års oprydning, hvorefter omkostningerne for miljøoprydning, miljøgenopretning og miljøovervågning overgår til Selvstyret [13]. Erfaringer fra andre uranminer viser imidlertid, at to års oprydning ikke er tilstrækkeligt: F.eks. har oprydning efter uranbrydning i Tyskland i en skala, der svarer til den, der er planlagt i Kuannersuit, foreløbigt varet i femogtyve år og kostet de tyske skatteydere mere end 50 milliarder kr. Det er næsten en femtedel mere end indtægterne til Selvstyret fra Kuannersuit-projektet i det trediveårsscenario, hvor Selvstyret har de højeste indtægter, og mere end seks gange højere end i det trediveårsscenario, hvor indtægterne er lavest. Hertil kommer, at de samlede omkostninger for genopretningen i Tyskland endnu ikke dækket. Oprydningsarbejdet, der begyndte i 1991, forventes tidligst afsluttet i 2020. Derefter skal de forurenede områder overvåges tæt og vedligeholdes i meget lang tid fremover [14]. For øjeblikket er hen imod 1200 personer involveret i miljøgenopretningen. Et andet eksempel er oprydningen efter in situ leaching i forbindelse med uranudvinding i Stráž pod Ralskem i den Tjekkiske Republik, hvor fire millioner tons syre blev pumpet ned i jorden i perioden fra de sene 1960'ere til midten af 1990'erne. Ca. 270 mio. kubikmeter grundvand er forurenede med svovlsyre og oprydningsarbejdet vil fortsætte i endnu tredive år. Oprydningen forventes at koste ca. 17 mia. kr. [15]. Et tredje eksempel finder man i USA, hvor der i Navajo-land blev brudt fire millioner tons uranmalm fra 1944 til 1986. I 1979 gennembrudtes en dæmning, der tilbageholdt flydende radioaktivt affald fra en uranmine i New Mexico, hvorefter næsten 130 km flodbred blev forurenede. Det radioaktive mudder og vand er endnu ikke fjernet og har forårsaget en høj frekvens af fødselsdefekter og andre sundhedsproblemer hos Navajo-folket. I 2008 gik den amerikanske regering i gang med at rydde op på de meste forurenede steder og det Amerikanske Miljøbeskyttelsesagentur arbejder for øjeblikket på en femårsplan, der vil blive offentliggjort i 2013, for at fortsætte oprydningen [16]. I 1999 vedtog den amerikanske Kongres en radioaktivitetserstatningslov, hvorefter der foreløbigt er udbetalt erstatninger på mere end 10 mia. kr. til skadeslidte [17].

C. Rapporten adresserer ikke den institutionelle kapacitetsopbygning, der er nødvendig for at kunne regulere og overvåge et mineprojekt som Kuannersuit-projektet. Ellen Margrethe Basse, professor i miljøret ved Aarhus Universitet, der er anerkendt som en af Danmarks ledende miljøretseksperter, kritiserede sidste år den grønlandske one-door-politik i forhold til råstofudvindingen [18]. Kritikken gik på, at det miljøretslige forsigtighedsprincip ikke var en del af den grønlandske miljølovgivning, som var mere stormasket end den danske, og at råstofudvindingen kun var underlagt råstofloven og ikke miljøbeskyttelsesloven. Råstoflovens VVM-forpligtelse, er efter hendes opfattelse uden reelt indhold. Endvidere anser hun det for et problem, at Grønland ikke har tiltrådt Århuskonventionen, der sikrer borgerne adgang til miljøoplysninger, klageret, ret til at deltage i miljøbeslutninger og til at få dem prøvet ved domstolene. Juridisk set er det tillige meget vanskeligt at drage råstofselskaberne til ansvar for gammel forurening og give påbud om at rydde op.

Ligeledes er det daværende Råstofdirektorat (nu Råstofstyrelsen) på tilsvarende måde blevet kritiseret i en rapport fra *Transparency Grønland*, en nyetableret grønlandsk afdeling af den internationale organisation *Transparency International* [19]. Kritikken går bl.a. på, at Råstofdirektoratet er den samme myndighed, der markedsfører Grønlands råstoffer over for private samarbejdspartnere, behandler deres ansøgninger, vurderer de miljø- og samfundsmæssige konsekvenser og behandler eventuelle klager. Samtidigt skal Råstofdirektoratet holde sig selv ansvarlig, og der er risiko for, at nogles interesser vægtes tungere end andre. På råstofområdet ville

det være i Grønlands interesse at Råstofdirektoratet blev mere gennemsigtigt og at der blev bedre mulighed for at Inatsisartut, offentligheden og andre myndigheder - f.eks. på miljøområdet - kunne holde direktoratet ansvarligt.

Naalakkersuisut har siden oprettet en Miljøstyrelse for råstofområdet for at imødekomme nogle de anførte kritikpunkter [20]. Det er nu muligt at klage over afgørelser, truffet af råstofmyndigheden, således at loven kommer til at indeholde regler om en adgang til klage og dermed behandling og afgørelse af sager i to instanser. Til gengæld fastholdes det såkaldte one door-princip, således at råstofvirksomheder kun har en enkelt adgangsvej til myndighedsbehandlingen på råstofområdet – i dette tilfælde Råstofstyrelsen.

I rapporten fra Lett, DCE og PwC adresseres imidlertid ingen af disse problemstillinger.

D. Rapportens sikkerhedspolitiske perspektiv afspejler i vid udstrækning forældede forestillinger og holdninger. Vi ønsker ikke at udtale os om den kompetencefordeling mellem Grønland og Danmark, der følger af Grundloven og Selvstyreloven. Ikke desto mindre mener vi som miljøorganisationer, at rapporten fra Lett, DCE og PwC giver udtryk for en forældet holdning til sikkerhedspolitik, fordi den principielt går ud fra, at den ikke kan have en miljøpolitisk dimension. Hermed frakendes f.eks. FN's Klimarammekonvention og Kyoto-protokollen samt en lang række andre miljøkonventioner enhver sikkerhedspolitisk betydning, hvad der juridisk set ikke giver nogen mening.

Stærkt negative miljøforandringer – uanset hvilken form, de måtte antage, og hvor hurtigt de skrider frem – påvirker den individuelle, lokale, nationale, regionale og globale sikkerhed i bredest mulige forstand. Et sikkerhedspolitisk tema er derfor truslerne mod *den naturlige sikkerhed*, dvs. sikkerheden for en tilstrækkelig, billig og bæredygtig forsyning af naturressourcer til den moderne globale økonomi, som er betingelsen for samfundenes, herunder det grønlandske samfunds, adgang til energi, mineraler, drikkevand og landbrugsjord [21].

Det er således et faktum, at uranminedrift stiller sig på tværs af udviklingen af tre af de fire sektorer, som den nye grønlandske regering har udpeget som centrale for den grønlandske økonomi, nemlig fiskeri og fangst, turisme og fødevarerproduktion [22]. Hele den grønlandske fårebestand – mere end tyve tusind overvintrende får – befinder sig i Sydgrønland, ligesom man håber at introducere kød- og malkekvæg, når klimaet bliver mildere som følge af den globale opvarmning [23]. Et graverende eksempel på, hvor reel truslen er for landbrugsaktiviteter, finder man på Filippinerne, som fra at have været selvforsynende med ris er endt som verdens største risimportør, først og fremmest på grund af omfattende forurening fra minedrift i åbne miner [24]. Dette på trods af at minesektoren tegner sig for mindre end en halv pct. af beskæftigelsen i landet og mindre end en pct. af statsindtægterne. Hertil kommer, at man i Sydgrønland finder nogle af de bedste fangstområder: Alene i den lille Kujalleq Kommune – den mindste i Grønland - som er hjemsted for Kuannersuit-mineprojektet, blev der i 2009 og 2010 gjort næsten halvfems tusind fangster af bl.a. fugle, landpattedyr og sæler [25]. Problemet er i denne forbindelse, at de radioaktive forbindelser fra den åbne uranmine på Kuannersuit vil kunne udvaskes af tailings-bunkerne og optages i plantevækst og organismer i havet, hvorfra de koncentrerer i fødekæderne og kan forårsage skader på mennesker og dyr i form af sygdomme, genetiske skader og mutationer.

E. Endelig videreformidler rapporten det fejlagtige indtryk, at hvis blot Grønland ratificerer en række internationale konventioner og underkaster sig Det Internationale Atomenergiagenturs

(IAEA) sikkerhedsstandarder på atomkraftområdet, betyder det, at udvindingen og produktionen af og handlen med uran vil foregå på en miljø- og sikkerhedsmæssigt forsvarlig måde. IAEA's standarder er imidlertid ikke bindende og de internationale konventioner angiver enten meget lave minimumskrav eller kan betegnes som *soft law*: Hermed tænkes på regler, der på den ene side ikke er helt uforpligtende, men på den anden side heller ikke er lov i formel forstand. Disse er på trods af deres ikke-bindende traktatretslige karakter tiltænkt en eller anden form for normativ betydning [26], men håndhæves ikke effektivt. Ej heller sanktioneres overtrædelse af deres bestemmelser.

For nærmere oplysninger, kontakt:

Mikkel Myrup, Avataq – tlf.: (+299) 22 84 23, e-mail: [mikkelmyrup\(at\)post.com](mailto:mikkelmyrup(at)post.com)

Christian Ege, Det Økologiske Råd, tlf.: (+45) 33 18 19 33 / 28 58 06 98, e-mail: [christian\(at\)ecocouncil.dk](mailto:christian(at)ecocouncil.dk) eller Niels Henrik Hooge: (+45) 21 83 79 94, e-mail: [nh_hooge\(at\)yahoo.dk](mailto:nh_hooge(at)yahoo.dk)

Palle Bendsen, NOAH – Friends of the Earth Denmark, tlf.: (+45) 98 14 76 95, mob.: (+45) 30 13 76 95, e-mail: [pnb\(at\)mail.dk](mailto:pnb(at)mail.dk)

Hans Pedersen, VedvarendeEnergi, tlf.: (+45) 36 98 61 17, e-mail: pedersen@ve.dk

Noter:

[1] Betænkning afgivet af Erhvervsudvalget vedrørende beslutningsforslag om at Naalakkersuisut pålægges snarest at arbejde for indførelse af øvre grænse for indholdet af uran på 0,1 % på alle udvindingstilladte råstoffer i Grønland, 20/11 2012, http://www.inatsisartut.gl/dvd/EM2012/pdf/media/657601/pkt157_em2012_uran_akua_bet_2beh_dk.pdf

[2] Henning Sørensen: Grønlands uran og thorium, Tidsskriftet Grønland 4/5 2008: http://www.kamikposten.dk/lokal/last/container/da/hvadermeningen/pdf/groenlands_uran_og_thorium.pdf

[3] Greenland Minerals and Energy Ltd.: Kvanefjeld Prefeasibility Study Confirms a Long Life, Cost Competitive Rare Earth Element Uranium Project, Company Announcement, Friday 4th May, 2012: <http://www.ggg.gl/docs/ASX-announcements/Kvanefjeld-Prefeasibility-Study-4-May-2012.pdf>

[4] Greenland Minerals and Energy Limited and Controlled Entities: 31 December 2010 Financial Report: <http://www.openbriefing.com.au/AsxDownload.aspx?pdfUrl=Report%2FComNews%2F20110329%2F01166088.pdf>

- [5] Wikipedia: Rössing uranium mine:
http://en.wikipedia.org/wiki/R%C3%B6ssing_uranium_mine
WISE Uranium Project: Issues at Rössing Uranium Mine, Namibia: <http://www.wise-uranium.org/umoproe.html>
- [6] CRIIRAD: Preliminary Report No. 12-32b, Preliminary results of radiation monitoring near uranium mines in Namibia, EJOLT Project (DRAFT version), April 2012:
<http://www.criirad.org/actualites/dossier2012/namibie/CRIIRAD-namibia-prelim.pdf>
- [7] Grontmij: Terms of Reference for Social Impact Assessment, Kvanefjeld Multi-Element Project, June 2011: http://www.ggg.gl/docs/Projects/20110714_Final_ToR_SIA%20Kvanefjeld.pdf
- [8] Press release, National Research Council: Report Identifies Health, Environmental Issues, and Best Practices To Mitigate Some Risks if Virginia Lifts Ban on Uranium Mining, Dec. 19, 2011:
<http://www8.nationalacademies.org/onpinews/newsitem.aspx?RecordID=13266>
- [9] Grønlands Hjemmestyre, Råstofdirektoratet: Efterforskning og udnyttelse af uran, Redegørelse om de samfundsmæssige aspekter af efterforskning og udnyttelse af uran i Grønland, Bind to: Landsstyrets redegørelse, 2008, s. 42- 44:
<https://docs.google.com/viewer?a=v&pid=sites&srcid=ZGVmYXVsdGRvbWFpbnx1cmFuYnJ5ZG5pbmd8Z3g6NWQ4YzRkZDVhZDg1NDZhMA>
- [10] Mycle Schneider and Antony Froggatt: The World Nuclear Industry Status Report 2013, Paris, London, Kyoto, July 2013:
<http://www.worldnuclearreport.org/IMG/pdf/20130716msc-worldnuclearreport2013-lr-v4.pdf>
- [11] Råstofdirektoratet: Grønlands uran mission til Canada fra 6. til 12. september 2010:
http://dk.vintage.nanoq.gl/sitecore/content/Websites/nanoq/Emner/Landsstyre/Departementer/R%C3%A5stofdirektoratet/Nyheder%20fra%20direktoratet/Nyhed_raastof/2010/12/~media/2085787CE28B4F07B0B22BC347B7E9DB.ashx
- [12] The Globe and Mail: Cameco's \$800-million tax battle, 1/5 2013:
<http://www.theglobeandmail.com/report-on-business/industry-news/energy-and-resources/camecos-800-million-tax-battle/article11665842/>
- [13] Hjemmeside, Grønlands Selvstyre: Mineraler og minedrift:
<http://dk.vintage.nanoq.gl/Emner/Landsstyre/Departementer/R%C3%A5stofdirektoratet/Milj%C3%B8%20og%20r%C3%A5stofaktiviteter/Mineraler%20og%20minedrift.aspx>
- [14] Dr. J. Becker & Dr. G. Ruhrmann: 20 Jahre Wismut GmbH, Sanieren für die Zukunft Bundesministerium für Wirtschaft und Technologie (BMWi), 2011:
<http://www.bmwi.de/DE/Mediathek/publikationen,did=404734.html>
- [15] Österreichisches Ökologie-Institut: Uranium Mining in and for Europe, on behalf of Wiener Umweltschutz, September 2012: http://www.ecology.at/files/pr801_2.pdf
- [16] Homepage, Al Jazeera America: A radioactive legacy on Native American land, 23/8 2013:

<http://america.aljazeera.com/watch/shows/the-stream/the-stream-officialblog/2013/8/23/a-radioactive-legacyonnativeamericanland.html>

[17] Department of Justice, Civil Division: Radiation Exposure Compensation System, Claims to Date Summary of Claims Received by 09/18/2013, All Claims:

http://www.justice.gov/civil/omp/omi/Tre_SysClaimsToDateSum.pdf

[18] Ingeniøren: Dansk professor i miljøret: »Grønland sætter økonomi før miljø«, 1/9 2012:

<http://ing.dk/artikel/dansk-professor-i-miljoeret-groenland-saetter-oekonomi-foer-miljoe-131716>

[19] Nordic Consulting Group A/S: Integritetsstudie af den offentlige sektor i Grønland, Januar 2012, http://www.ncg.dk/novus/upload/tab1/Reports/NIS%20Greenland_Final%20report.pdf

[20] Hjemmeside, Naalakkersuisut, Miljøstyrelsen for Råstofområdet:

<http://naalakkersuisut.gl/da/Naalakkersuisut/Departementer/Boliger-Natur-og-Miljoe/Miljoestyrelsen-for-Raastofomraadet>

[21] Sharon Burke, 2009: *Natural Security*, Working Paper, Center for a New American Security, Washington D.C.:

http://www.cnas.org/files/documents/publications/CNAS_Working%20Paper_Natural%20Security_SBurke_June2009_OnlineNEW_0.pdf

Sharon Burke and others, 2008: *Uncharted Waters: The U.S. Navy and Navigating Climate Change*, Working Paper, Center for a New American Security, Washington D.C.:

http://www.cnas.org/files/documents/publications/CNAS_Working_Paper_CNO_ClimateChange_BurkePatel_Dec2008.pdf

Sharon Burke and Christine Parthemore, 2008: *A Strategy for American Power: Energy, Climate, and National Security*, Center for a New American Security, Washington D.C.:

http://www.cnas.org/files/documents/publications/Burke_EnergyClimateNatlSecurity_June08.pdf

[22] Formanden for Naalakkersuisoq, Aleqa Hammond: De første 100 dage med ”Et samlet land – Et samlet folk”, april 2013:

<http://dk.nanoq.gl/Emner/Nyheder/Kommunikationsafdelingen/~media/2013/Pressen/De%20første%20100%20dage%20DK.ashx>

[23] <http://dk.nanoq.gl/Emner/Erhverv/Erhvervsomraader/Landbrug.aspx>

[24] Robert Goodland and Clive Wicks: Philippines: Mining or Food?, Abbreviated Version, The Working Group on Mining in the Philippines, 2009: <http://www.eccr.org.uk/module-htmlpages-display-pid-52.html>

[25] Naalakkersuisut, Departementet for Fiskeri, Fangst og Landbrug: Fangstrapport 2012:

http://dk.nanoq.gl/Emner/Erhverv/Erhvervsomraader/Fangst_og_Jagt/Fangststatistik/~media/nanoq/DFFL/Fangst/Fangststatistik/Fangstdata/Fangstrapport%20til%20hjemmeside_Marts%202012_DK.ashx

[26] Patricia Birnie and Alan Boyle, 2002: *International Law and the Environment*, Second Edition, Oxford: Oxford University Press, s. 24-27 og 452-499